

Latviešu valodas apguves pakalpojumi: izmaksas, pieejamība un efektivitāte

Dārta Pelse

*PROVIDUS vadošā pētniece migrācijas un integrācijas
jautājumos*

PROVIDUS
DOMNICA

Sabiedrības integrācijas fonds

Providus pētījuma konteksts

- Sistēmas fragmentāciju ilgstoši akcentējušas vairākas iesaistītās puses, to skaitā Valsts kontrole ziņojumā 2025.g. 31. janvārī publicētajā ziņojumā "Saliedētas sabiedrības politika - neskaidra un nekoordinēta".
- 2026.g. 26. februārī IZM pirmo reizi virzīja konceptuālā ziņojuma projektu "Par risinājumu institucionālās un kompetenču sadrumstalotības novēršanai valsts valodas apguvē pieaugušajiem". Papildinātā ziņojuma versija MK apstiprināta š.g. 21. jūnijā.
- Ziņojums izstrādāts saistībā ar sākotnējo konceptuālo ziņojumu, kurā netika iekļauti dati, kas ļautu objektīvi vērtēt, vai piedāvātais modelis pēc būtības novērš institucionālo sadrumstalotību.

Metodoloģija

- Pētījuma mērķis ir apzināt un apkopot pieejamos datus par publiski finansētajiem latviešu valodas kursiem izmaksas, pieejamības un efektivitātes kontekstā, tādējādi veicinot datus balstītu lēmumu pieņemšanas procesu.
- Izpētes periods 2026.g. marts-jūlijs.
- Pieprasīti dati par iesaistīto pušu sniegtajiem valodas apguves pakalpojumiem, mērķgrupām un izmaksām 2024./2025. gadā.
- Iegūti dati no SIF, KM un NVA, rezultāti par VVPP iegūti no VIAA.
- Dati par sniegtajiem latviešu valodas apguves pakalpojumiem iegūti no valstspilsētu pašvaldībām - Jēkabpils novada, Jelgavas valstspilsētas, Rēzeknes valstspilsētas, Rīgas valstspilsētas, Valmieras novada un Daugavpils valstspilsētas.
- Izpētes provizoriskie rezultāti prezentēti un verificēti vairākos posmos- diskusijā iesaistīto pušu starpā 30.04., Saeimas pilsonības, migrācijas un sabiedrības saliedētības sēdē 06.05., Vienas pieturas aģentūras starpsektoru sadarbības platformā.

Valodas apguves pakalpojumu finansēšanas kārtība

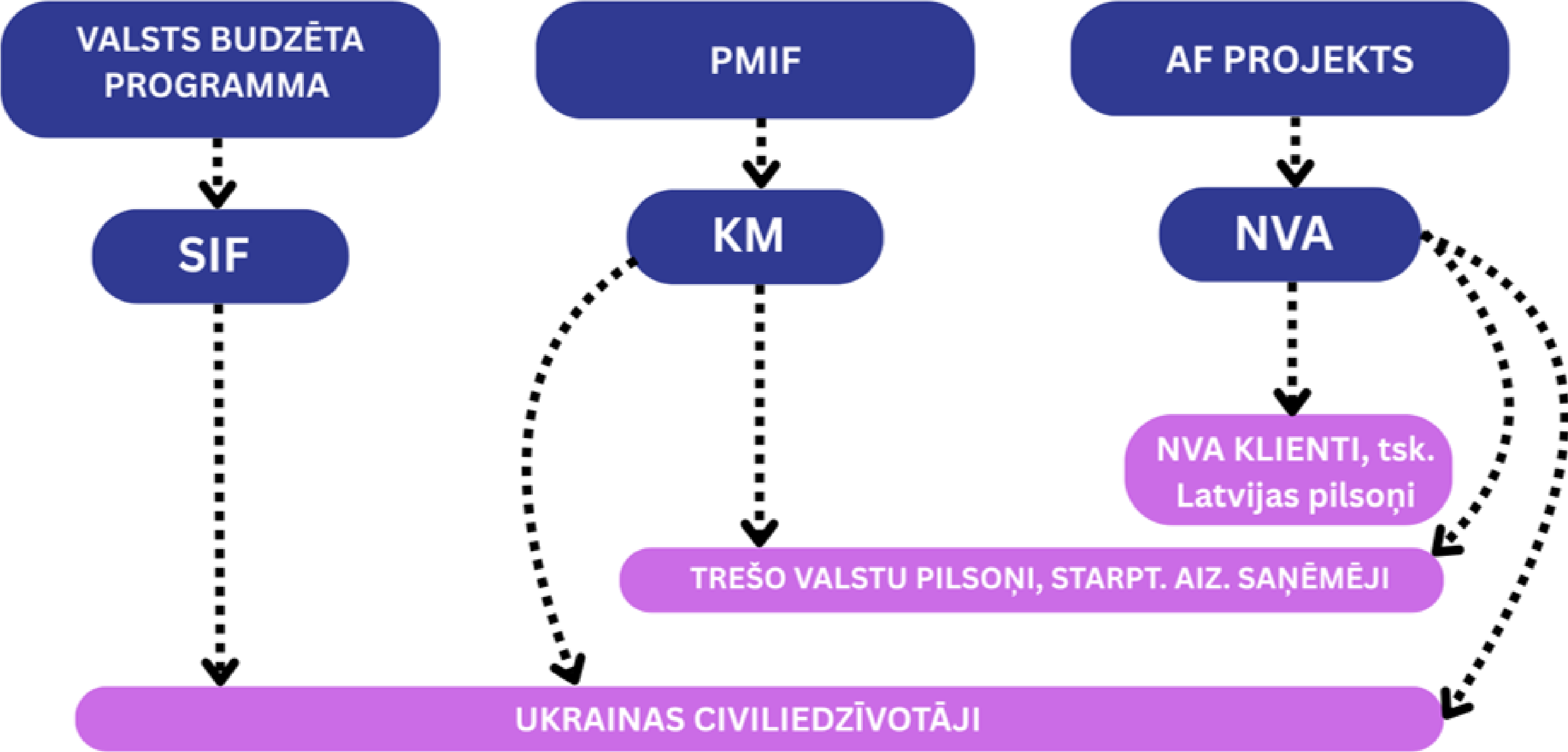

Valodas apguves pakalpojumu finansēšanas kārtība

Avots: PROVIDUS apkopojums

Valodas apguves kursu pieejamība dažādām mērķgrupām. Avots: PROVIDUS apkopojums.

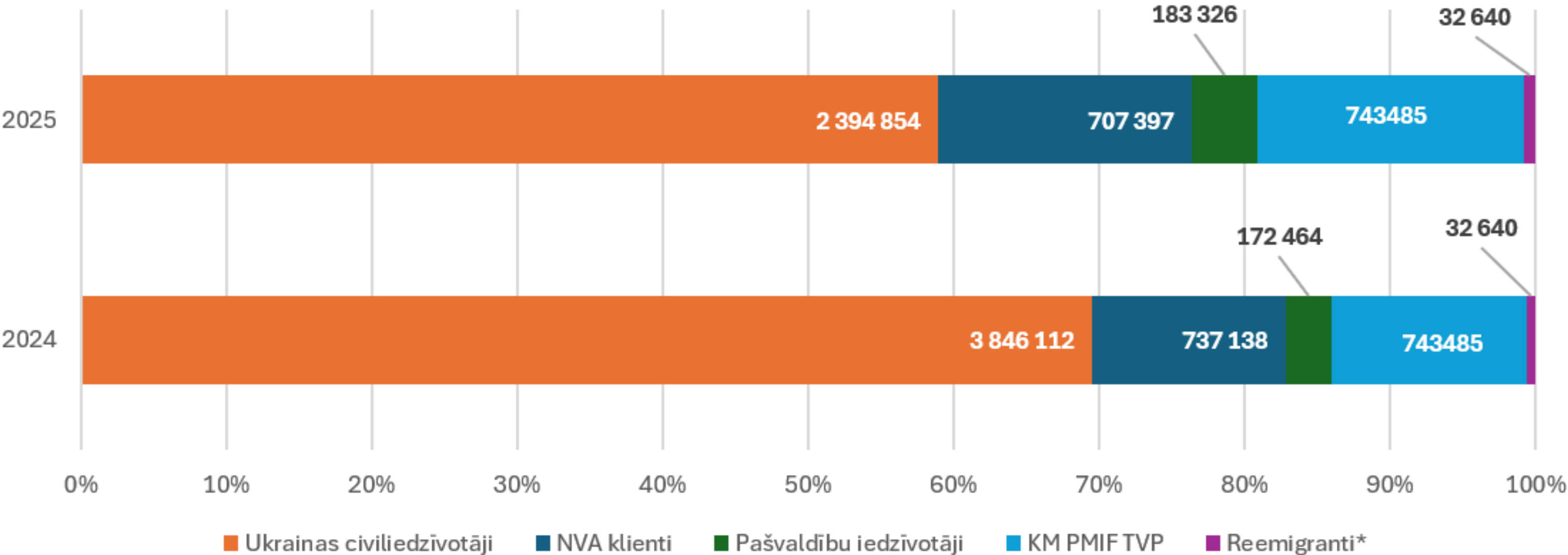
Finansējums un kursos iesaistīto personu skaits 2024. un 2025.g.

Institūcija	Finansējums 2024.g. (EUR)	Finansējums 2025.g. (EUR)	Personu skaits, pabeidza kursos 2024	Personu skaits, pabeidza kursos 2025
NVA (NVA klientiem)	737 137,5	707 396,77	1208	1184
SIF (Reemigrantiem)	32 640	32 640	56	
SIF (Ukrainas civiliedzīvotājiem)	3 846 112.3	2 923 854	4802	2869
KM	1 486 970,04		779	571
KOPĀ	9 593 541 EUR (no tā 355 790 pašvaldībās,* 278 309,23 Rīgā)		11469 personas (tikai nac. līmenī)	

Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz NVA, SIF, KM sniegto informāciju.
*Personu skaitu pašvaldībās, kurās apgūti valodas kursi bija iespējams konstatēt Rīgā un Jūrmalā : 973 2024.g., 795 2025.g. šie dati netika iekļauti dēļ atšķirībām datu ieguves metodoloģijā.

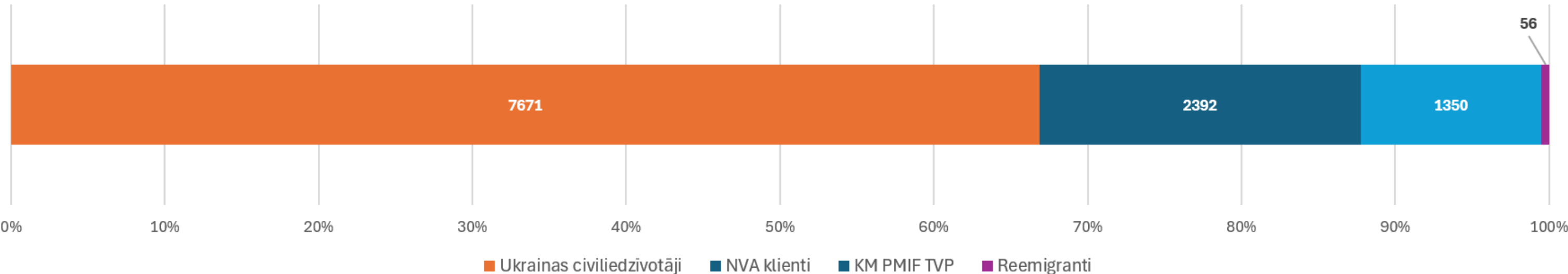
Finansējuma sadalījums mērķgrupās 2024 un 2025

- Lielākais finansējuma īpatsvars izlietots Ukrainas civiliedzīvotājiem.

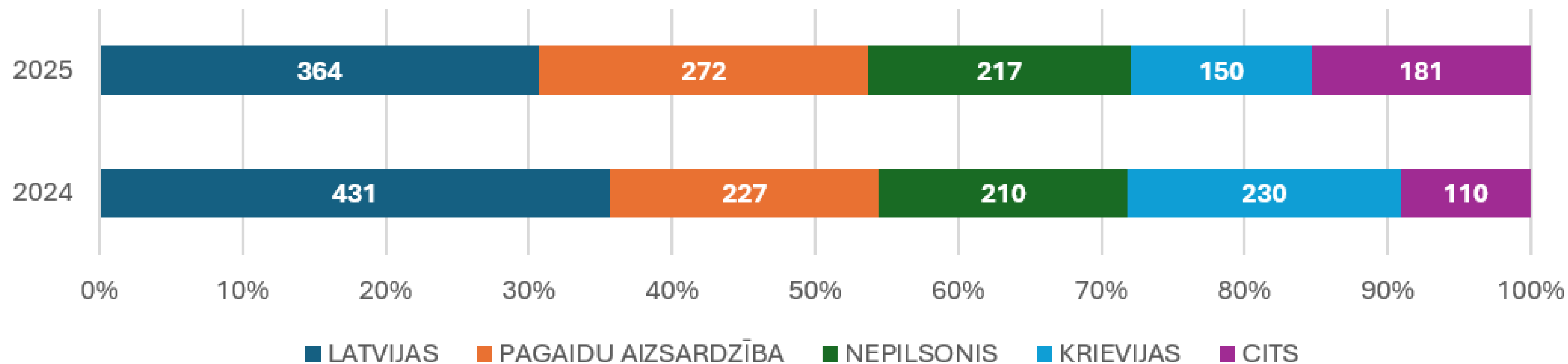

- Atbilstoši finansējuma apjomam, Ukrainas civiliedzīvotāji sastāda lielāko personu skaita īpatsvaru.

Personu skaita īpatsvars latviešu valodasursos: sniegtas vismaz 120h/pabeigti 2024. un 2025. g. kopā

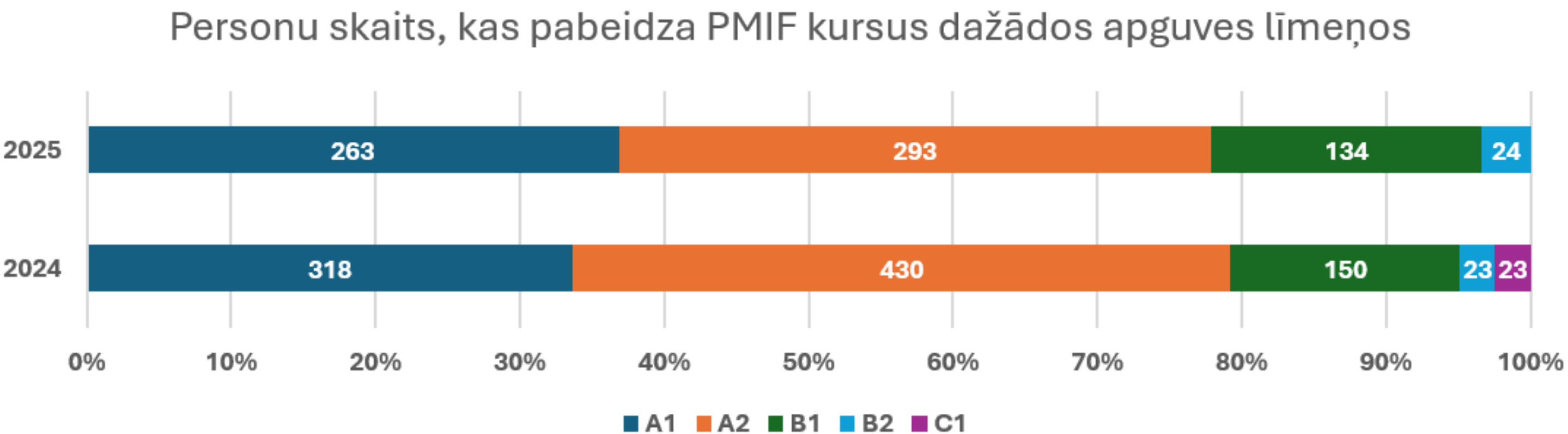

Personu skaita īpatsvars valstiskās piederības/statusa, kas pabeidza NVA latviešu valodas kursus 2024. un 2025.g.

Gandrīz puse NVA klientu, kas apgūst latviešu valodu ir Latvijas pilsoņi un nepilsoņi. Mazāku īpatsvaru sastāda Ukrainas civiliedzīvotāji (grafikā apzīmējums 'pagaidu aizsardzība' un Krievijas pilsoņi).

Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz NVA, SIF, KM sniegto informāciju.

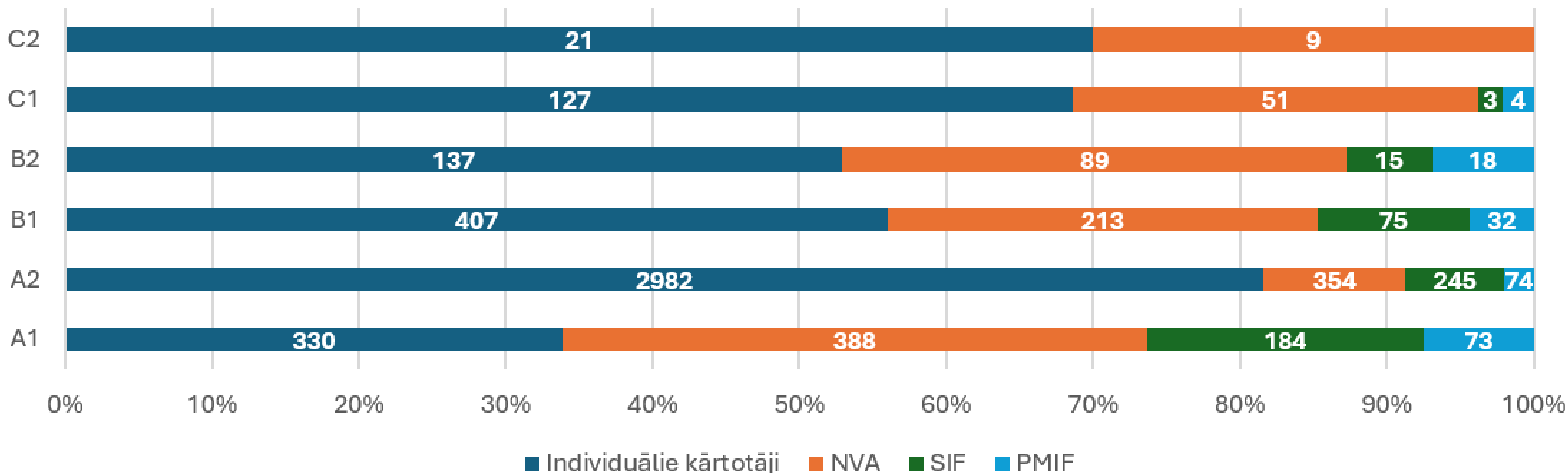

PMIF latviešu valodas kursus jauniebraucēji apgūst galvenokārt A1 un A2 līmeņos, ar zemāku īpatsvaru B1, B2 un C1 līmeņos. Valstiskās piederības kontekstā domē Krievijas, Ukrainas un Baltkrievijas pilsoņi.

Valsts	Unikālo personu skaits 2024.g.	Unikālo personu skaits 2025.g.
Krievija	553	386
Ukraina	254	169
Baltkrievija	120	57
Indija	82	32
Vjetnama	50	29

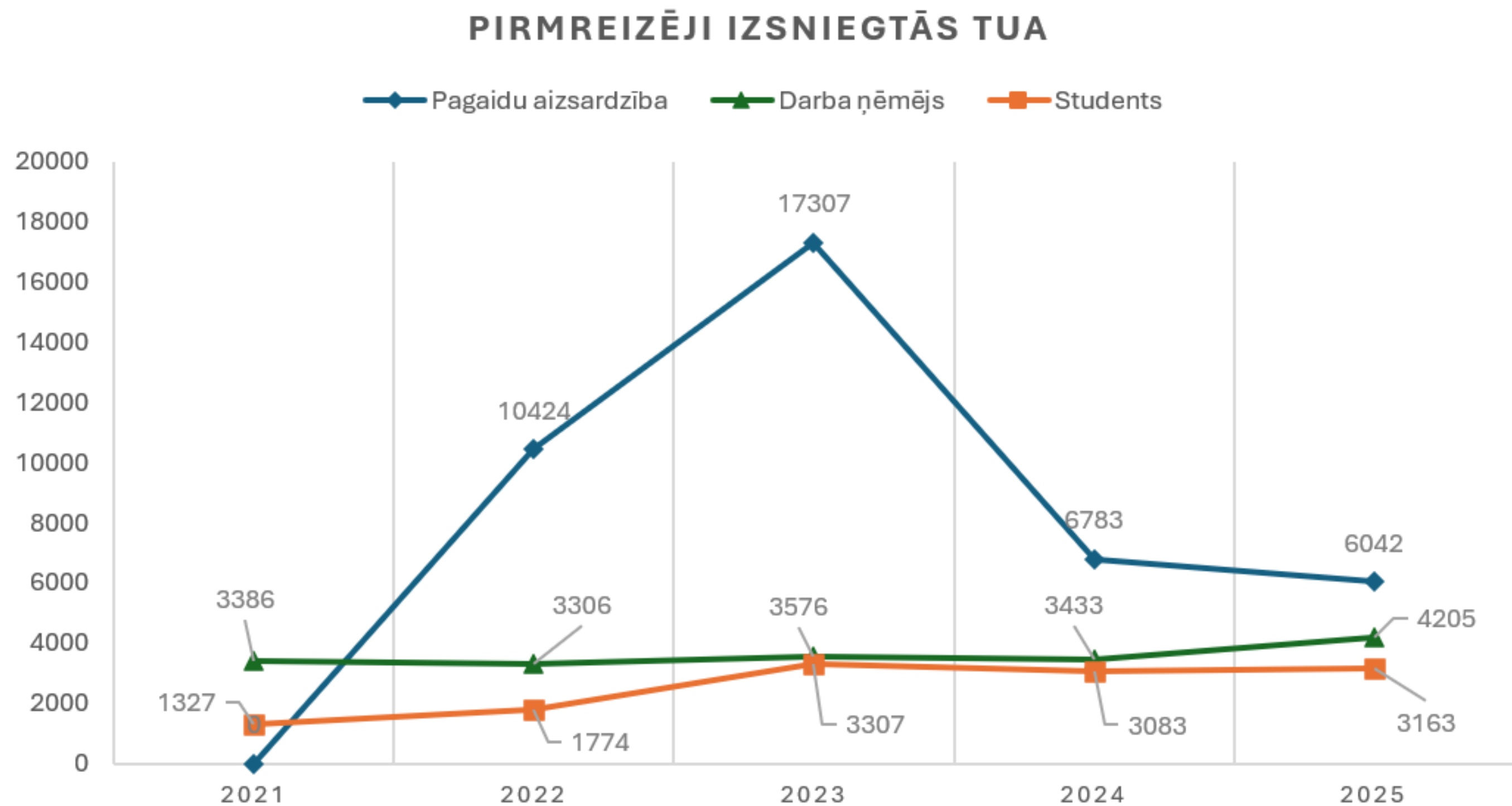
Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz NVA, SIF, KM sniegto informāciju.

Dažādu grupu VVPP reģistrēto personu sadalījums valodas līmeņos 2025.g.

Kopā VVPP reģistrēto skaits 2025.g. ir 6907, individuāli reģistrējas aptuveni $\frac{2}{3}$ personu. Lielāks individuāli reģistrēto īpatsvars ir A2, C1 un C2 līmeņos, kas var būt saistīts ar nepieciešamību kārtot A2 līmeņa VVPP PUA iegūšanai, vai C1, C2 līmeņa VVPP darba pienākumu izpildei, atbilstoši MK noteikumiem.

Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz VIAA sniegto informāciju.

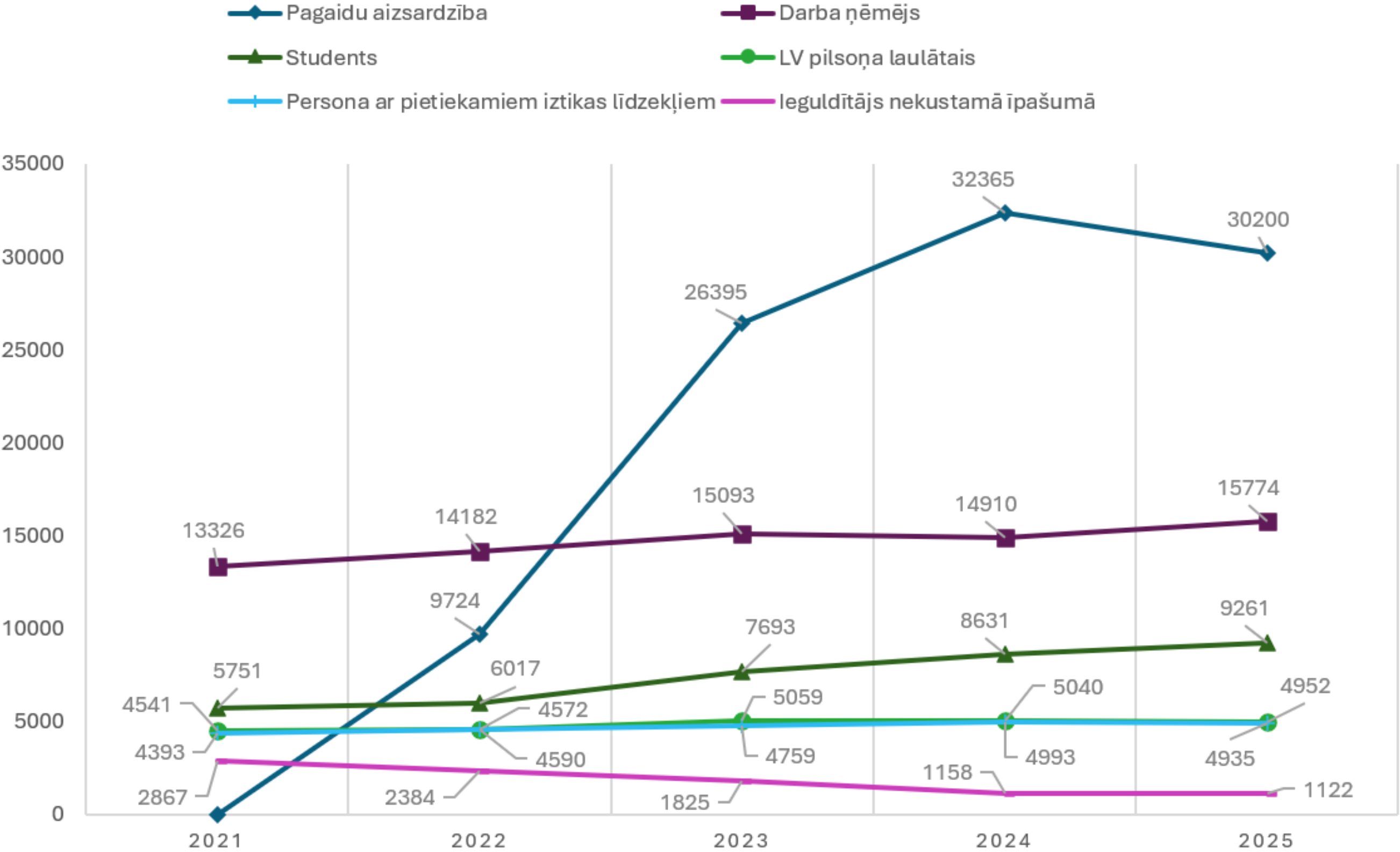

Gads	Pirmreizēji izsniegto TUA skaits kopā attiecīgajā gadā	No tām Ukrainas civiliedzīvotājiem izsniegtās TUA
2021	8041	0
2022	18 477	10424
2023	27 266	17307
2024	15 807	6783
2025	15 739	6042

Pamatā pirmreizēji izsniegto TUA skaita pieaugums saistīts ar Ukrainas civiliedzīvotāju uzņemšanu. Citās grupās pirmreizēji izsniegto TUA skaits vidēji gadā palielinājies par ~1 tūkst.

Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz PMLP datiem

DERĪGĀS TUA

Gads	Derīgo TUA skaits kopā attiecīgajā gadā	No tām derīgās TUA Ukrainas civiliedzīvotājiem
2021	46 572	0
2022	56 725	9724
2023	76 735	26395
2024	85 978	32365
2025	81 640	30200

Pamatā spēkā esošo TUA skaita pieaugums saistīts ar Ukrainas civiliedzīvotāju uzņemšanu. Citās grupās spēkā esošo TUA skaits pēdējo piecu gadu laikā palielinājies par ~5 tūkst.

Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz PMLP datiem

Pieejamības atbilstība migrācijas dinamikai

- Atbilstoši migrācijas dinamikai, publiski finansēto kursu piedāvājums atbilst aktuālajai situācijai - vairumā Ukrainas civiliedzīvotājiem, kā vienu no lielākajām iebraucēju grupām.
- Migrācijas dinamika liecina par mērenu, bet stabilu pieaugumu darba ņēmēju (+2448 pret 2021.g.) un studentu (+3510 pret 2021.g.) kategorijās.
- Izaicinājumi saistāmi ilgtermiņa redzējumu - vai vidējā termiņā tiek īstenoti publiski finansēti latviešu valodas kursi?

Ja nē, īstermiņa iespējamais ietaupījums ~ 4,5 milj. EUR apmērā/gadā, riskējot ar ekspluatācijas, sociālās atstumtības risku paplašināšanu pamatā Ukrainas civiliedzīvotājiem kā lielākajai pakalpojuma saņēmēju grupai.

Ja jā, tad **kādā apmērā un ar kādu mērķi?** Finansējuma plānošanas periods Ukrainas civiliedzīvotājiem ir tekošais gads; kursu pieejamība citām iebraucēju grupām ir nevienmērīga.

Efektivitātes rādītāji I

OECD ziņojumā *Making Integration Work: Language Training for Migrants* rekomendācijas valodas kursu efektivitātes mērīšanai ietver:

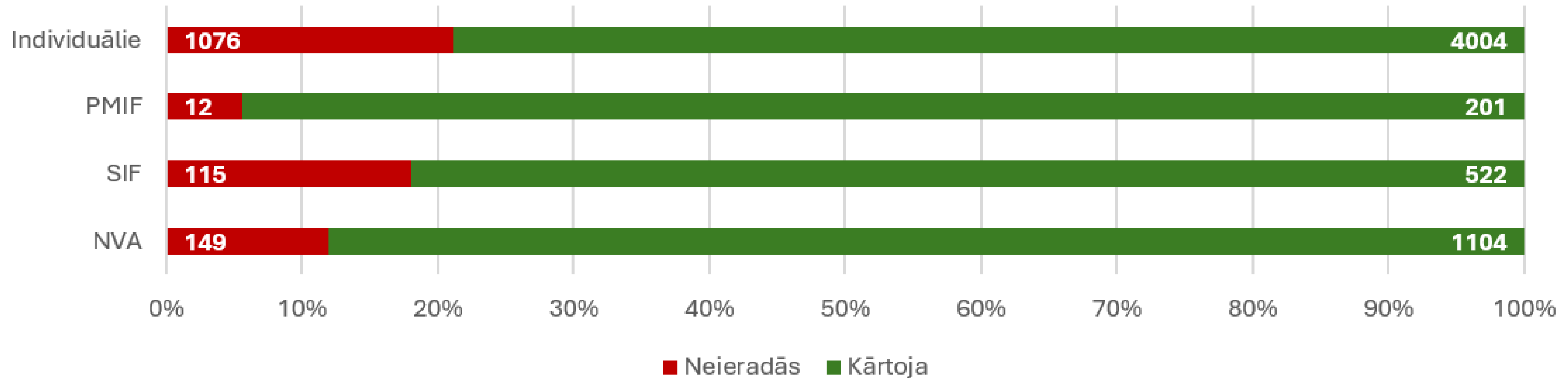
- Bāzes novērtējumu
- Sasniedzamo mērķi
- Rezultatīvo rādītāji
- Izmaksas uz personu

Balstoties uz šobrīd pieejamajiem datiem, efektivitātes apmācību efektivitātes sākotnējais novērtējums varētu ietvert:

- Izmaksas uz personu kursus uzsākot
- Izmaksas uz personu kursus pabeidzot
- Izmaksas uz personu, kārtojot VVPP

Efektivitātes rādītāji II

Personu īpatsvars, kas pēc reģistrācijas VVPP kārtāja/neieradās 2025

- 2024. un 2025. g. sekmīgi eksāmenu nokārtoja aptuveni 50-60% personu.
- Sekmīgi kārtoto īpatsvars ir līdzīgs starp individuāli pieteiktajiem un tiem, kurus pieteikuši publiski finansēto kursu ieviesēji.
- Zemāki sekmības rezultāti C1 un C2 līmeņos.

Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz VIAA sniegto informāciju.

Efektivitātes rādītāji III

- Ieviešot pienākumu agrīnās integrācijas kursiem, atbildīgajām iestādēm ir jābūt priekšstatam par kopējo tirgus un vajadzību apjomu, lai ir iespējams plānot eksaminācijas kapacitāti vidējā termiņā.
- Ņemot vērā kopējās publiski finansēto kursu izmaksas un uz VVPP pieteikušos skaitu 2025. g., **nepieciešami 2093 EUR, lai viena persona nokļūtu līdz VVPP.**
- Pieņemot, ka $\frac{2}{3}$ personu, kas VVPP pieteicās individuāli, valodu apguva par privātajiem līdzekļiem, valodas apmācību tirgus apjoms **aplēšams 14,5 milj. EUR apmērā, no kura aptuveni 4.5 milj. EUR ir publiskais finansējums.**

Efektivitātes rādītāji IV

NVA aprēķins par kursu izmaksām bezdarbniekiem un darba meklētājiem uz personu 2025g.

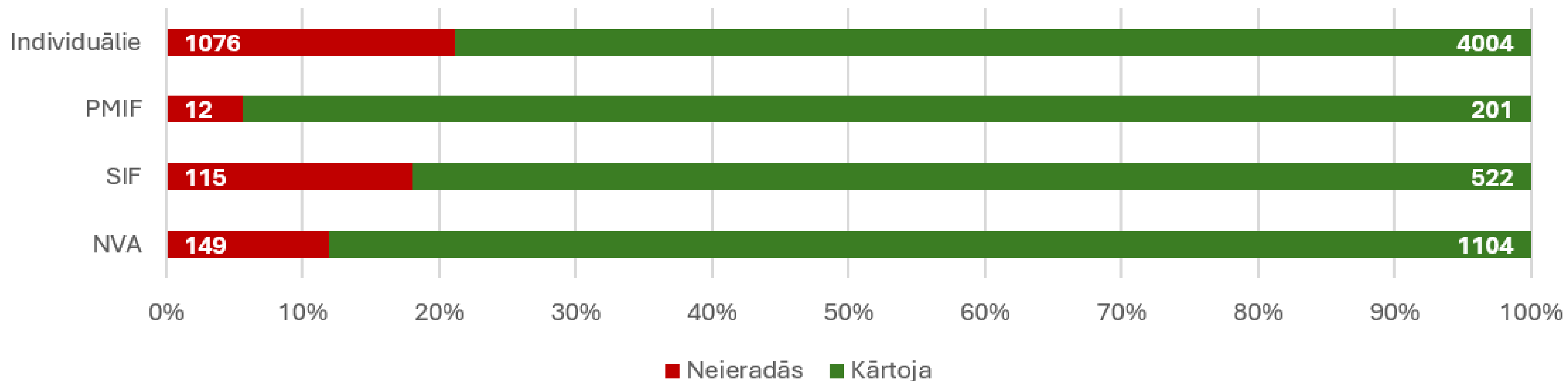
503,54 EUR

Izmaksas, pretstatot kopējās ikgadējās kursu izmaksas pret personu skaitu, kas kārtoja VVPP, balstoties uz VIAA datiem

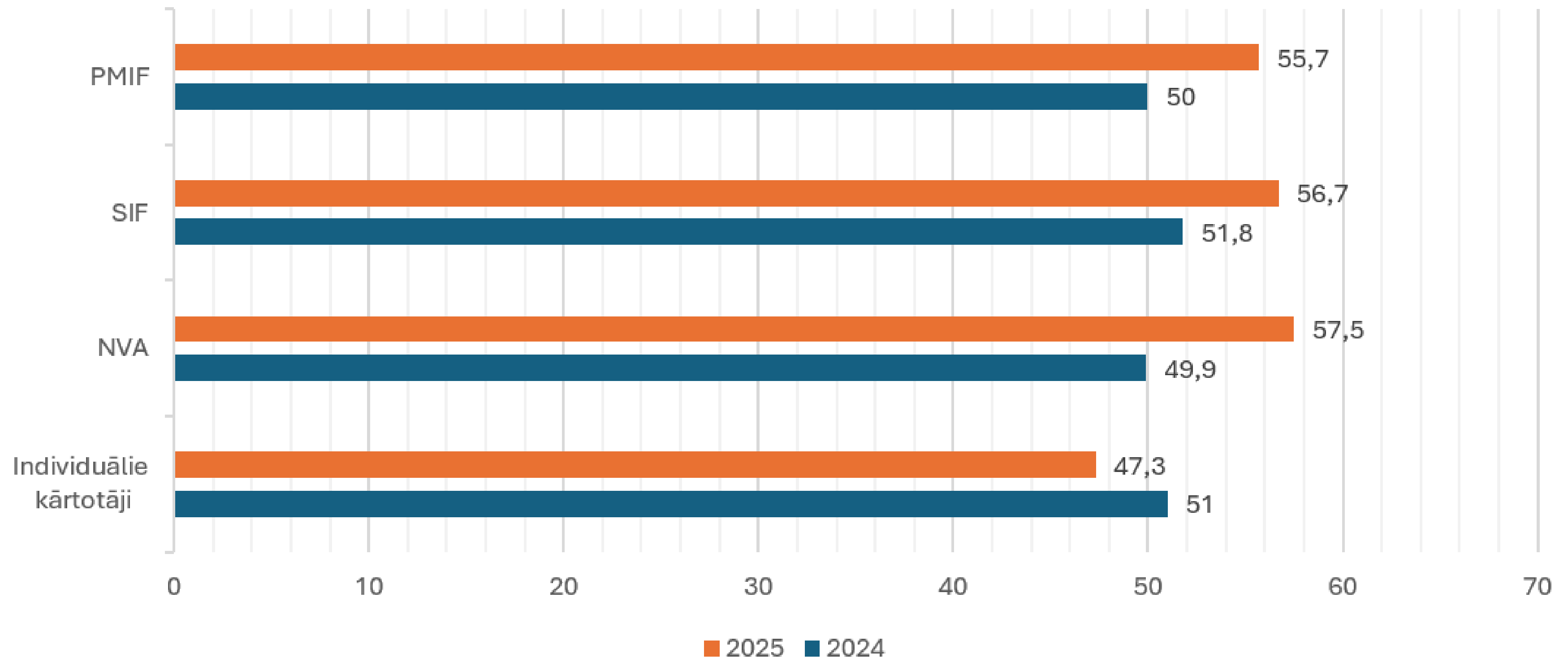
2093 EUR

Personu īpatsvars, kas pēc reģistrācijas VVPP kārtoja/neieradās 2025

Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz VIAA sniegto informāciju.

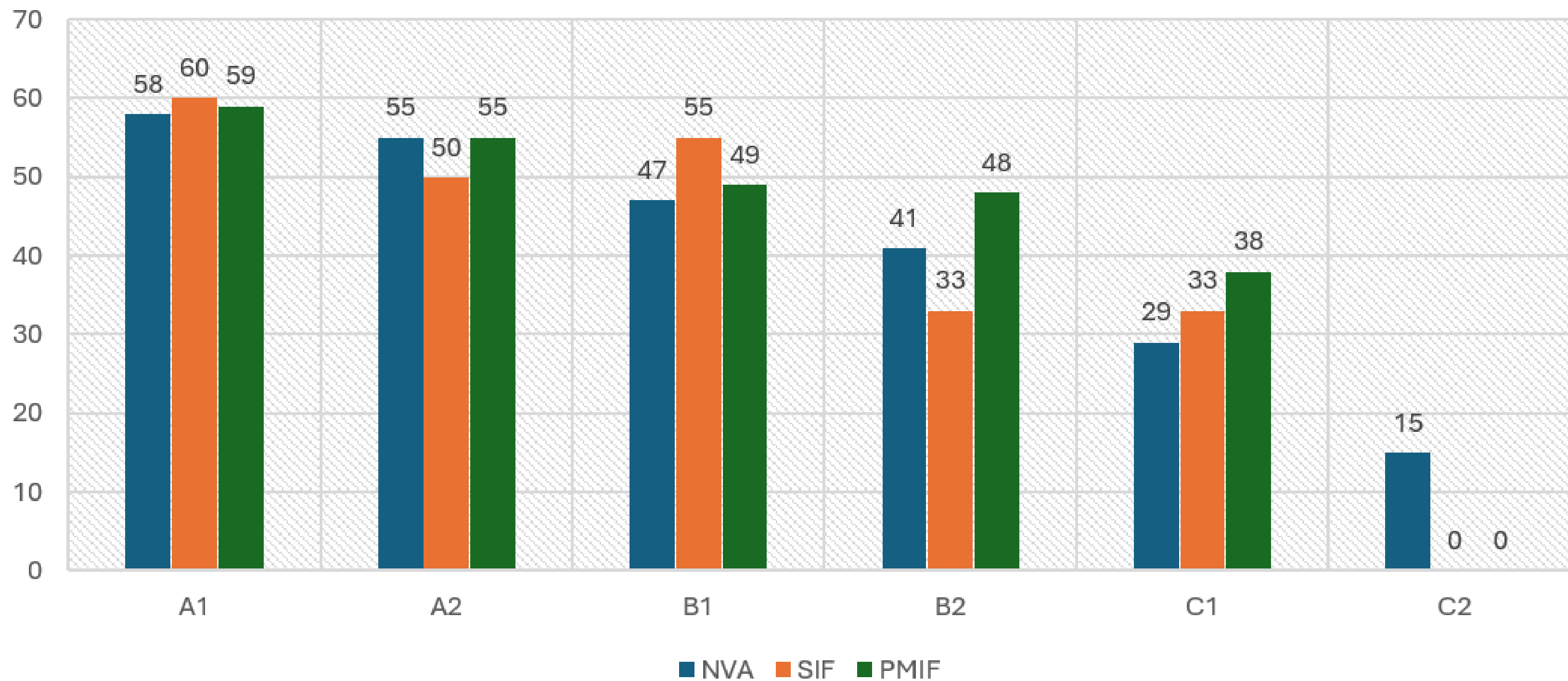
VVPP sekmīgi nokārtojušo īpatsvars (%) 2024. un 2025. gadā

VVPP sekmīgi nokārto aptuveni puse. Būtiski, ka rezultāti ir līdzīgi dažādu pušu starpā. Zemāki rezultāti individuālajiem kārtoņiem saistāmi ar lielāku īpatsvaru C1 un C2 līmeņos, kur nenokārtojušo īpatsvars ir lielāks.

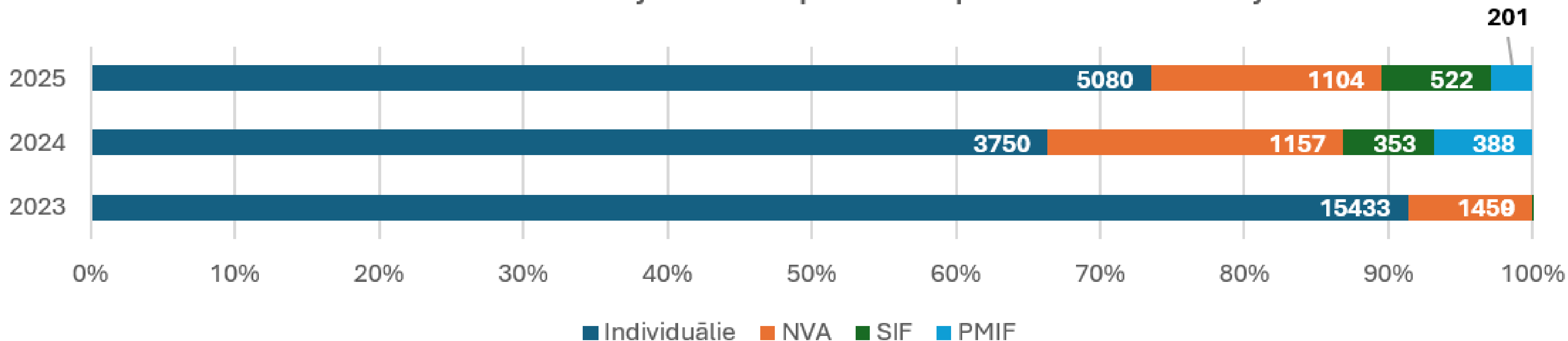
Avots: VIAA dati

Personu īpatsvars (%), kas nokārtoja eksāmenu valodas līmeņos 2024. un 2025.g. kopā*

Avots: VIAA dati

VVPP individuālie/juridisko personu pieteiktie kārtotāji

No integrācijas iznākumu viedokļa, aptuvenais valsts finansējuma izlietojums 2024. un 2025. g. **9,2 milj. EUR apmērā** nodrošina konstatējamu iznākumu (kārtotu VVPP) nedaudz zem diviem tūkstošiem cilvēku gadā, no kuriem sekmīgi VVPP nokārto aptuveni puse (nedaudz vairāk nekā divi tūkstoši personu 2025. un 2024.g.)

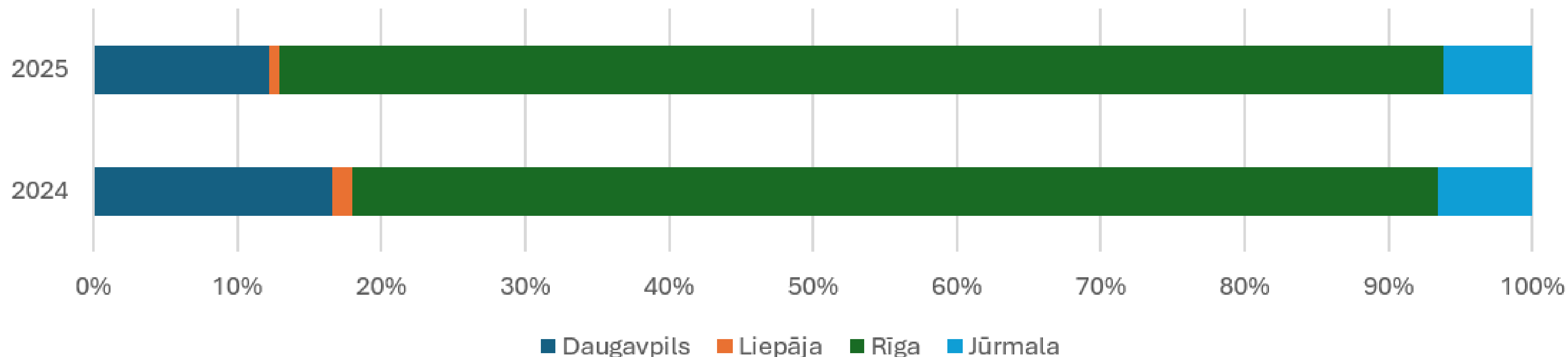
Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz VIAA sniegto informāciju

Situācija pašvaldībās

Vairākas pašvaldības sniedz atbalstu latviešu valodas apguvei. Mācību formāts un mērķgrupas pielāgotas vajadzībām vietējā līmenī. Kā būtisku pašvaldības norāda SIF un NVA nodrošinātos kursus.

Sniegtie valodas apguves pakalpojumi	Pašvaldības
Latviešu valodas kursi	Rīga, Jūrmala, Daugavpils, Jelgava
Neformālas valodas prasmju pilnveides aktivitātes, sarunvalodas pilnveide, valodu klubi	Liepāja, Ventspils
Par pašvaldības finansējumu netiek sniegti valodas apguves pakalpojumi	Ogre, Rēzeknes valstspilsēta, Jēkabpils

Par pašvaldības budžetu līdzekļiem sniegtie latviešu valodas apguves pakalpojumu izmaksu īpatsvars 2024. un 2025. g.

Vislielākais finansējuma apjoms valodas apguvei nodrošināts Rīgas valstspilsētā. Politikas ieviešanas kontekstā būtiski veicināt datu apmaiņu ar tām pašvaldībām, kurās tiek nodrošināti latviešu valodas kursi.

Avots: PROVIDUS apkopojums, balstoties uz pašvaldību sniegto informāciju

Kas nodrošina finansējumu?

Kam tiek sniegts pakalpojums?

Kā tiek nodrošināts pakalpojums?

SIF
Sabiedrības integrācijas fonds

Ukrainas
civiliedzīvotāji,
Reemigranti

Projektu konkursi
Atklāti konkursi katru gadu, kur finansējumu saņem NVO, komersanti, valsts izglītības iestādes un pašvaldību iestādes.

Finansējuma forma:
Projekta finansējums uz vienu gadu, atbilstoši projekta ieviešanas periodam

NVA
Nodarbinātības valsts agentūra

NVA klienti
(bezdarbnieki, darba meklētāji, bezdarba riskam pakļautās personas)

Izsludinājumi
Atklāti konkursi, kas izsludināti pēc vajadzības, kur tiek izvēlētas izglītības iestādes, kas sniedz valodas apguves pakalpojumu.

Finansējuma forma:
NVA klientam tiek piešķirts talons, no izsludinājumos atlasītajām iestādēm klients izvēlas vienu. Pēc eksāmena kārtošanas, iestāde saņem finansējumu par pakalpojumu.

KM
Kultūras ministrija

Trešo valstu pilsoņi

Projektu konkursi
Atklāti konkursi, kur finansējumu saņem 4 pakalpojuma sniedzēji posmā no 2023. līdz 2026. gadam.

Finansējuma forma:
Projekta finansējums uz trīs gadiem, atbilstoši projekta ieviešanas periodam no 2023. līdz 2026. gadam

NVO
(biedrības, nodibinājumi)

Izglītības iestādes
(mācību centri, valsts, pašvaldību izglītības iestādes)

Privātie uzņēmumi (SIA)

Kurš sniedz pakalpojumu?

Pilsoniskās sabiedrības organizāciju ieskatā izceltas stratēģiskās attīstības vajadzības:

- Vienoti kvalitātes standarti un mācību programmas,
- vienota koordinācija un uzraudzība,
- ilgtspējīgs un taisnīgs finansējuma modelis,
- mērķgrupām pielāgoti risinājumi,
- skaidri noteiktas prasības par valsts valodas apguves uzsākšanas termiņu.

Secinājumi I

- No izmaksu efektivitātes viedokļa nepeiciešami uzlabojumi, gan integrācijas iznākumu definēšanā un sasniegšanā, gan apguves nodrošināšanā, iespējami mazinot atbirumu un veicinot VVPP kārtošanu.
- Latviešu valodas apguves sistēma reaģē uz krīzes situācijām, nevis ilgtermiņa migrācijas tendencēm, radot riskus nevienlīdzīgām integrācijas iespējām dažādām jauniebraucēju grupām.
- Augstais VVPP individuāli pieteikušos skaits liecina, ka publiski finansētie kursi nav vienīgais vai dominējošais valodas apguves ceļš - procesā būtiski ņemt vērā privāti organizēto mācību nozīmi. Šobrīd privāti sniegto pakalpojumu nozīme nav ņemta vērā politikas plānošanas procesā.

Secinājumi II

- Vērojama fragmentācija gan pakalpojuma pārvaldībā, gan sniegšanā. Kursu pieejamība atkarīga no uzturēšanās iemesla, ar visplašāko pieejamību Ukrainas civiliedzīvotājiem. Faktiski pastāv trīs paralēlas apguves sistēmas. Līdz ar to, visaptverošus efektivitātes mērījumus **šobrīd veikt nav iespējams**.
- Trūkst skaidri definētu prioritāšu. Esošais finansējuma modelis galvenokārt bāzēts projektu pieejā, radot pārrāvumus un neskaidrību par pakalpojuma pieejamību ilgtermiņā.
- Nav skaidrs kā pakalpojuma pieejamība ir pielāgojama gan stabilai migrācijas dinamikai, gan izmaiņām. Kāda sistēma būtu piemērotāka augstas nenoteiktības apstākļos, ja nav iespējams plānot stabilu budžeta finansējumu šādam pakalpojumam?

Secinājumi III

- Trūkst datu par valodas kursu ietekmi uz integrācijas iznākumiem. Latviešu valodas kurss skatīti atsevišķi no citiem integrācijas pakalpojumiem un iznākumiem. Ja mērķis ir ilgtermiņā vērtēt integrācijas pakalpojumu ietekmi un efektivitāti, datus par valodas apguvi nepieciešams skatīt kontekstā ar citiem iznākumiem (citu integrācijas pakalpojumu saņemšanu, iesaisti darba tirgū, utml.)
- Pašvaldības valodas apguvi nodrošina uz brīvprātības principa. To loma ir neskaidra un nepietiekami izmantota, ņemot vērā, ka tās spēj pielāgot īstenotos pasākumus vajadzībām vietējā līmenī.

Rekomendācijas I

Būtiski pieņemt lēmumu par Latvijas pieeju publiski finansēto kursu sniegšanā - vai šāds pakalpojums tiks nodrošināts un kā finansē? Iespējami dažādi scenāriji:

- Valodas apguve tiek finansēta no valsts budžeta: kādā apmērā un kādas ir prioritātes saistībā ar mērķgrupām?
- Valodas apguvi finansē privātpersonas - sociālās atstumtības, darba tirgus ekspluatācijas u.c. riski, lielāka iespējamā atkarība no valsts sociālā budžeta ilgtermiņā.
- Valodas apguvi finansē darba devēji.
- Jauniebraucēji neapgūst latviešu valodu.
- Samazināta piedāvājuma apstākļos palielinātos nepieciešamais finansējums kontroles mehānismiem.

Izmaksu efektivitātē balstītas sistēmas izveide. Būtiski vērtēt VVPP rezultātus un to finansējuma apjomu, kas izlietots mērķa sasniegšanai. Sasniedzamos mērķus nepieciešams saistīt ar plašākiem integrācijas iznākumiem.

Rekomendācijas I

Skaidri noteikta kvalitātes un rezultātu monitoringa sistēma.

Pastāv risks, ka valodas apguve tiek skatīta atrauti no citiem integrācijas pakalpojumiem. Iespējami vienotu datu sistēmu izveide ļautu pilnvērtīgāk vērtēt pakalpojumu pierasījumu, patēriņu un ietekmi. Vēlams vērtēt **iespējas pielietot jau esošās datu sistēmas** (piemēram, SIF vai NVA).

Iniciatīvas valodas apguves atbalstam vietējā līmenī. Ņemot vērā pašvaldību iesaisti, vērts izsvērt finanšu iniciatīvas pašvaldībām, kas ļautu piesaistīt finansējumu neformālās valodas apguves pasākumu īstenošanai, ņemot vērā pašvaldību spējas pielāgoties vajadzībām vietējā līmenī.

Rekomendācijas II

Ja publiski finansētās valodas apguves sistēmas pāreja tiek organizēta uz LVA, jānodrošina informācijas apmaiņa un koordinācija pārejas periodā. Šobrīd dati par kursu norisi iesaistīto pušu starpā iegūti atšķirīgi. Pakalpojuma nodrošināšanā iesaistītajām pusēm nepieciešams salāgot datu ieguvu jau pārejas periodā.